

Natuke Saksamaast ja rahvast.

Minul, nende ridade kirjutojal, on võimalik olnud mõne aja Saksamaal elada ja maad ja rahvast saäl tunda saada. Tahan neist siin paari sõna rääkida, et meie oma rahva elu Saksamaal elu võrre võrdlustada.

Meie Eesti talumees võib muidugi küsida: Kuidas on talupoegade elu Saksamaal? — Opyimise ja teaduse poolest ei ole Saksamaal talupojad mitte wäga palju meie rahvast ees. Enamiste arvavad nad küll oma emakeelt lugeda, kirjutada ja ka rekendada, aga need tundmised ei ole just mitte täielised. Nimelt uuemal ajal, kus meie koolikoolid ikka enam ja enam paranewad, on noorema põlwe rahwas oma koolitarkuses pea niisama langel kui Saksamaal. „Noh,“ ütlewad nüüd wanameelised, „aga Saksamaal talupoegi olegi, sest saäl on ju kõik Saksad ja räägivad Saksa keelt.“

„Jah, see on tõsi küll ütlen mina, et nad Saksamaal räägivad ja et nad Saksad on, aga see ei ole tõsi, et saäl talupoegi ei olegi. Saksamaal on Saksad niisama talupojad, kui meie maal üks jagu Eesti talupojad on. Nemad on Saksamaal talupojad. Saksamaal ei tee kedagi peenemaks ja haritud meheks, waid üldine waimuharimine teeb seda. Meest, kes siin Saksamaal räägib, peetakse peeneks meheks, aga Saksamaal ei tehta seda mitte, seetõttu räägib iga lümbja ja karjapois Saksamaal keelt. See õpime: Iga rahwa hulgas on kahte jagu inimesi: koolitatud ja koolimata. Nii on Saksamaal koolitatud ja koolitamata Saksad. Niisama saab ka üks kord meie maal olema ja on juba nüüdki jaolt, et koolitatud ja koolitamata, haritud ja harimata Eesti wähe wähet tehta, aga mitte nii nagu nüüd weel tihti lugu, et haritud meest Saksad nimetatakse ja harimata meest talupojaks. Talupoeg võib oma seisuses, mis amsseisus on, nagu iga teine, wäga koolitatud ja haritud mees olla ja Saksad kõige oma Saksamaal keelega alles üdna harimata ja koolimata.

Noh, hääl küll! Kuidas aga elawad Saksamaal talupojad? Siin pean küll ütleva, et nende kodune elu meie talurahwa elust hoopis mõõda läheb ja see on nimelt sest Saksamaal maal. Külad on saäl juba pea seda, mis siin meie maal wäikesed linnad. Kõigil pool on majad samad ehk tellis-kiwidest tehtud, laud- ehk liwi-lattidest pääl die-lattidest ei nähta kuulil. Talupoegade elutoad on rehest ära lahutatud ja on seest kirjade paberitega ära lõõdud, aknatel gardinad ees ja lillid ja roosid pottides akna pääl. Mõnda on nende elu-kord hoopis peenem, kui meie talupoegadel, ehk küll ka meil asi hakkab paremaks minema selle poolest.

Põllutööd tehta Saksamaal rahkest jaolt maast-natega; iseäranis sünnib see nende juures, kellel suured ja laiad põllud on. Saksamaal elab rahwas wäga tihti, ja ehk küll iga maa lapise ära on haritud ja ka põld wäga rahkestest wilja kannab, ei saa omelt nii palju wälja, et rahwas sest wõiks elada, waid peab wõeralt maalt suure jagu ostma. Selle pärast on alam rahwas Bismarcki üle wäga pahane, et ta wilja eest, mis üle raja sisse tuleb, tolli maksu tahab wõtta ja et selle läbi igapäewane leib kallimaks läheb. Rahkest jagu inimesi saäl maal on kätkestõlijad ja peawad leiba ostma. Kõik asjad, mis kätkestõli tehta, on saäl palju odawamad kui siin. Seetõttu see ka tuleb, et elumajad hoopis peenemad on kui meie maal.

Ka linnad on ilusamad kui meie maal. Übekordseid majasid on lümbades wäga wähe leida, ehk ka mitte sugugi. Uuemal ajal ei anta enam lubagi übekordseid ehitada. Selle pärast on kõik majad kolme-, nelja- ehk enamkordsed. Kui meie maal linna alewitesse lähed, siis leiad, et majad saäl enamiste ikka wäiksemad ja wäsemad on kui pesalinnas. Mitte mõnda ei ole lugu Saksamaal. Berliinis, Dresdenis, Leipzigiis ja mujal lümbades on alewites weel ilusamad majad kui pesalinnas. Ka on üks iseäranine asja ehitamise juures, kui maja mitmekordne saab, see on, et maja alust üks ainuke on waja teha ja teisel, kolmandal ja neljandal korral uut alust ega katust waja ei ole.